

- 10) Want deze mogelijkheid van een disharmonie tusschen het positieve recht en de rechtsidee, ja, deze „Zwiespalt ist unausweislich, es wird sein solange es Menschen gibt“, Stammer, Die Theorie der Rechtswissenschaft, blz. 750.
- 11) Hier is vooral van belang diens opstel in „die Oesterreichische Zeitschrift für Oeffentliches Recht. Jahrg. I Heft 5/6, waarnaar ook, voor hetgeen volgt, zeer nadrukkelijk wordt verwezen. Verdross is een leerling en volgeling van Kelsen.
Het hier bedoelde geschrift van Heck draagt tot titel: Gesetzesauslegung und Interessenjurisprudenz 1914, ook verschenen als Bd. 112 des Archivs für die Civilistische Praxis blz. 1813.
- 12) Onder rechtsfeitsverwerkelijking versta ik hier een, in ruimte en tijd zich afwikkelen, te wikkelen of afgewikkeld gebeuren, dat zich dekt met het beeld, schema of schablone (rechtsfeit) dat de wet heeft opgesteld, cf. Beling: Die Lehre vom Verbrechen 1906.
- 13) Ofschoon hier slechts sprake is van den rechter, toch geldt dit evenzeer voor ieder, tot wien de rechtsorde gericht is. (Het is onjuist met het vraagstuk der rechtsbepaling alleen des rechters werkzaamheid in verband te brengen). Al dadelijk dus ook voor de administratie. Men bedenke echter, dat de toepassing niet de eenige manier is, waarop het recht wordt gerealiseerd. Ook Somló t. a. p. blz. 371/2 wijst hierop.
- 14) Dit erkennen o. a. ook Würstendörfer, Archiv für die Civilistische Praxis 1913, blz. 319^v, voorts Heck t. a. p. blz. 284^v. Zie ook Hammacher. Hauptprobleme der modernen Kultur 1914, blz. 319^v.
- 15) Deze onderscheiding is niet zonder belang voor de logica der rechtstoepassing. Moet toch de rechter alleen acht slaan op de gangbare opvatting, het heerschend gevoelen, dan is het logisch karakter der rechtsbepaling een Wertsbeziehung (Rickert). Psychologisch is dan de akte der beslissing een functie van het kennend bewustzijn, een cognitieve. Staat het daarentegen den rechter vrij, als maatstaf datgene aan te leggen, wat naar zijn gevoelen of conscientie als laatste richtsnoer zal hebben te gelden, dan is, logisch gesproken, zijn beslissing een Werturteil en psychologisch is dan de verrichting van zijn geest een emotioneele, volitieve, een functie van het waarde- of normbewustzijn.
In verband met het leemtevraagstuk onderscheidt men wel naar dit gezichtspunt in cognitieve of subsumtieleemten en waardeeringsleemten, cf. Heck t. a. p. en Somló, t. a. p. blz. 406. Zie voorts in het algemeen Heinrich Maier. Die Psychologie des emotionalen Denkens, 1908, passim.
- 16) „Geboden“, d. w. z. van uit het standpunt, van waaruit men de rechtsorde beschouwt. Uiteraard is dit gebod dus niet onvoorwaardelijk, niet categorisch, maar hypothetisch. Dit schijnt Emge wel uit het oog te verliezen in zijn: Ueber das Grunddogma des rechtsphilosophischen Relativismus, 1916, blz. 53.
- 17) Men vergelijkte behalve Hubers bijdrage in „Politisches Jahrbuch der Schweizerischen Eidgenossenschaft—Burckhardt 1911, Jahrg. 25, blz. 3—60, diens opstel in Zeitschrift für Rechtsphilosophie, dl. I, blz. 39^v.